

Allerzielen – Tegen de dood

Collage van teksten, samengesteld door Rascha Eijbersen, Bettine Siertsema en Mirjam Rigterink

Ik kom, zegt Gij,
de aarde met al wat daar woont
één maken,
één levend lichaam tegen de dood.

Uit: Psalm 75 vrij

A Dood in onze wereld

Uit Psalm 14 vrij

Hebben zij nog nooit van mij gehoord,
zegt Hij,
die aanstichters van dood,
die mijn mensen verpatsen als brood,
die loochenen dat ik ben die ik ben,
dat ik bij name ken
de minste der armen,
dat het mijn naam is
een god van ontzichten te zijn,
dat zij wel sterk staan misschien, maar
mijn trouw en mijn toekomst duren het langst –
wisten ze dat, ze zouden
dood vallen van angst.

Zal onze redding ooit dagen,
de stad van vrede?
Zal Hij ons lot
ten goede keren, die heeft gezegd:
ik ben jouw god
jouw toekomst is mijn naam?

Kan ooit een heel volk
uit de dood opstaan?

Uit: Vriend voor het leven, Huub Oosterhuis

In een wereld waarin 'moorden en roven' geaccepteerd is, als een politiek feit, in onze wereld dus, wil de God van de bijbel genoemd worden naar de slachtoffers, de vermoorden, de gehangenen. 'Zijn Naam loochenen' betekent, in de taal van psalmen en profeten, de slachtoffers loochenen. Ik heb het niet bedacht. Ik heb het tot mijn verbijstering gehoord en gelezen.

Uit psalm 68 vrij

Bij jou is de weg der bevrijding
bij jou de weg door de dood
jij sleurt ons het leven weer in
het licht van de dag, God bevrijder.

Wij zingen de verte nabij
de vreemde volken tot vrienden:
wij zingen de mensen tot rede
wij allen, vreemde bekenden,
komen tot rust, neuriën vrede.

B De mensen die we missen

Sotto Voce, M. Vasalis

Zoveel soorten van verdriet
ik noem ze niet.
Maar één, het afstand doen en scheiden.
En niet het snijden doet zo'n pijn,
maar het afgesneden zijn.

Nog is het mooi, 't geraamte van een blad,
vlinderlicht rustend op de aarde,
alleen nog maar zijn wezen waard.

Maar tussen de aderen van het lijden
niets meer om u mee te verblijden:
mazen van uw afwezigheid
bijeengehouden door wat pijn
en groter wordend met de tijd.
Arm en beschaamd zo arm te zijn.

Verwijt Esther Naomi Perquin

Dat je dood bent wil ik wel geloven, maar geen
verjaardagskaart of telefoontje als ik ben verhuisd
– geen poging tot contact – vind ik
getuigen van slecht ouderschap.

Anderen worden gebombardeerd onder signalen,
kleine gebaren van boven, zien een vlinder in de tuin,
precies die ene regenjas, een kers te vroeg in bloei,
de naam van een schip dat traag
voorbij komt varen,

geloven dat het tekens zijn geweest, tekens die ze sparen,
ruilen en bespreken op feestjes, wisselen blikken
van ‘ja, zo gaat dat, er is meer tussen hemel
en aarde, meer dan wij weten.’

Terwijl jij zelfs bent vergeten één keer als vogel
terug te keren op een troosteloze dag om zo,
vanuit een boom die ik passeerde, te fluiten
dat ik wist dat jij het was.

Uit: Vriend voor het leven, Huub Oosterhuis

Als de dood ter sprake komt, spreken wij een taal van vage vermoedens,
misschien en godweeft, halve, haperende woorden, onafgemaakte zinsneden,
clichés, neergeslagen ogen – of de panische afweer, de snelle wending aan het
gesprek. [De taal is vol van de dood. In duizenden uitdrukkingen, zinswendingen,
verwijzingen, beelden wordt de dood beseft en uitgesproken. Lees het
woordenboek, het grote geheugen der mensheid, waarin al onze herinneringen

aan leven en sterven zijn opgeslagen. Maar jij bent de taal en de mensheid niet. En als het jou overkomt, dat je weet 'nog twee maanden' of 'geen drie dagen meer' of 'nog een paar hoogbejaarde, moeizame jaren'? Daar hebben mensen geen taal voor. Niet in zichzelf, niet met elkaar.]

Ook alle dichters van de wereld zeggen maar wat, ook die van de bijbel. En soms zet een van hun beelden zich vast in onze geest. Wijd landschap, uitgestrekt omvattend licht, stromend water waar licht op speelt, daarheen zijn ze op weg, de doden. Beelden van ruimte. Maar ieder beeld met een zo dun mogelijk potlood getekend: meer vraag dan antwoord.

De waarnemer, uit: P.F. Thomése, Schaduwkind

Kijken doe je het best met andermans ogen. 'Kijk', zei mijn vader, en als ik goed keek, zag ik het zelf ook. Het was buiten, en wat hij aanwees in het struikgewas, werden vogels. En de vogels werden verschillend: tjiftjaf, appelvink, vliegenvanger. Met de ogen van mijn vader zag ik ze allemaal, stuk voor stuk. Tot hij doodging. Waren ze opeens verdwenen, zwegende bomen, in alle talen viel het stil.

Toen mijn vader er nog maar pas niet meer was, hij als het ware nog bijna leefde, had ik het gevoel dat ik als zijn waarnemer moest optreden, voor het geval zijn overlijden tijdelijk zou blijken te zijn en hij achteraf bijgepraat zou moeten worden.

Dat waren uitzonderlijk scherpe dagen, want ik keek voor twee. Het was alsof ik namens mijn vader de wereld bij elkaar moest zien te houden. Keek ik niet goed, dan stortte de hele boel in. Er was veel dat louter door zijn blik bestaansrecht had gekregen en dat zonder zijn blik verloren ging. Het was aan mij om te kijken zoals hij het zou hebben gedaan, om te zien wat hij zou hebben gezien. En ik merkte: een dode ziet meer dan je denkt. Hij weet precies wat er niet meer is, hij kent elke weg die niet meer bestaat.

C Leven voor twee

Zolang, Edith de Gilde

Ik weet wel dat je er niet bent,
niet hier, waar ik een plantje zet,
waar ik mijn nieuwtjes met je deel,

nog even zwaai voor ik weer ga.

Ik weet het wel – het lichaam dat
mijn liefde won, haar vasthield en
liet groeien – het heeft geen ogen die me zien,
het kan me niet meer horen.

En toch, zolang ik hier kan komen,
je naam in steen gebeiteld nog kan lezen,
zolang is wat wij samen waren niet voorbij,
kan ook wat niet meer hoort me nog verstaan.

Weggaan, Rutger Kopland

Weggaan is iets anders
dan het huis uitsluipen
zacht de deur dichttrekken
achter je bestaan en niet
terugkeren. Je blijft
Iemand op wie wordt gewacht.

Weggaan kun je beschrijven als
een soort van blijven. Niemand
wacht want je bent er nog.
Niemand neemt afscheid
want je bent niet weg.

Ritueel, Jean Pierre Rawie

Ik houd het kleine ritueel in ere,
opdat je elk moment terug kunt keren.

Iedere dag, wanneer het avond wordt,
maak ik de tafel klaar: een extra bord,

bestek, je eigen stoel, een kaars, een glas,
alsof je enkel opgehouden was.

Ik hoor (hoe kon ik denken dat hetgene
waardoor ik ben, voor altijd was verdwenen?),

ik hoor, alsof de woning nog bestond,
het grind, de klink, het aanslaan van de hond,

en je komt binnen op het ogenblik
dat ik de lamp ontsteek, de bloemen schik.

Ik hoop alleen dat ik dan rustig blijf
en haast niet opziend van mijn stil bedrijf

de woorden vind, als was het vanzelfsprekend:
Schuif aan; tast toe: er is op je gerekend.

D Tot slot

Sterven tot je ooit, Huub Oosterhuis

Sterven zal je ooit.

Maar vandaag
en godweet morgen
kun je leven, doen, zien

iemand voor iemand zijn
misschien

en het verschil maken, toch
tussen onverwisselbaar uniek
en om het even

tussen dood en leven.